

Підготовка майбутніх учителів музичного мистецтва до використання інтегрованих типів уроків у професійній діяльності

Стаття спрямована на висвітлення важливих питань сучасності, на розкриття актуальності проблеми підготовки майбутніх учителів музичного мистецтва до використання інтегрованих типів уроків у професійній діяльності. Визначається потреба у підготовці майбутніх учителів музики у контексті художньо-естетичного виховання сучасної молоді. Розкриваються можливості використання інтегрованих, комплексних, бінарних музичних занять майбутніми вчителями музичного мистецтва у практичній діяльності.

Ключові слова: майбутні учителі музичного мистецтва, інтегровані типи уроків, професійна діяльність.

Одним з основних напрямів модернізації освіти в Україні є якісно нові підходи до виховання та навчання особистості, її самореалізації, в якій утверджується бажання та вміння духовного самовдосконалення. Сучасна музична педагогіка включає зміст та форми організації музично-педагогічного процесу і спрямована на розвиток дітей XXI століття. Інтегровані шкільні курси з музичного мистецтва інформаційно і емоційно збагачують сприймання, мислення і почуття учнів, завдяки використанню цікавого матеріалу, що дає можливість пізнати певні явища, поняття, досягти цілісності знань. Таким чином, виникає необхідність у підготовці майбутніх учителів музичного мистецтва до використання інтегрованих типів уроків у їх професійній діяльності.

Актуальність дослідження підтверджується результатами вивчення наукової літератури з музичної педагогіки, теорії та методики музичної освіти. Дана проблематика цікавила таких науковців як: С.А. Ничкало, Н.Є. Миропольську, Л.М. Масол, О.Я. Ростовського, О.М. Олексюк та ін.

Мета статті – розкрити сутність інтегрованих, комплексних, бінарних музичних занять та виокремити їх основні відмінності.

Мистецтво – важлива частина життя людини. І воно є одним із головних засобів залучення дитини до культури і духовних цінностей. Твори мистецтва сприяють художньо-образному засвоєнню світу. Тому в сучасній школі багато уваги приділяється розвитку художньо-творчих здібностей учнів. На своїх уроках учитель має формувати різні компетенції учнів, готувати їх до життя. І нові методи, які він використовує на уроці можуть допомогти йому в досягненні мети.

Звертаючись на уроках музики до різних методів навчання, вчитель може залучити дітей до активної спільної творчої діяльності. Застосування на практиці комплексних, інтегрованих, бінарних музичних занять допоможе вчителю цікаво розкрити тему, швидко й якісно перевірити знання дітей, використовуючи нові форми роботи підвести підсумок уроку. Враховуючи те, що вищеназвані заняття в українських школах ще не набули належного застосування, бажано розкрити основні відмінності комплексних, бінарних та інтегрованих музичних занять.

Відомий американський психолог Маслоу А. вважав, що "ми повинні навчати дітей бути творчими особистостями, здатними до сприйняття новизни, з вміннями імпровізувати". На його думку, у часи швидких змін, необхідна людина іншої якості, яка відчуває себе досить сильною і відважною, з гнучким та незалежним мисленням, вірою у свої сили та ідеї, мужністю пробувати та помилятися, сміливістю входити в будь-яку ситуацію, вміннями володіти проблемою творчо. Застосування на практиці вчителями різних типів занять з музичного мистецтва, сприятиме реалізації

головної мети музично-естетичного виховання – формування у дітей художньої культури через продуктивно-творчу діяльність.

Характерною ознакою комплексного заняття є вивчення теми у комплексі з двома та трьома предметами (музики – хореографії, музики – літератури, музики – історії, музики – живопису – архітектури). *На комплексному занятті основна увага приділяється активній самотійно-творчій діяльності дітей.* Це означає, що та дитина, яка практично займається музикою, думає, відчуває, розвивається інакше, ніж та, яка про неї лише говорить та слухає.

Німецький педагог і музикант Карл Орф розробив систему *комплексної музичної діяльності*, яка спрямована на виховання природної музикальності людини та будується на інтеграції руху, співу та гри на маленьких ручних ударних музичних інструментах. К.Орф дійшов висновку, що в основі музичного навчання має бути покладений "принцип активного музикування" і "навчання в дії". Велика увага приділялася музично-ритмічному вихованню. Воно здійснювалося в комплексі співу, ритмічних вправ, гри на елементарних музичних інструментах, мелодекламації. На думку педагога, початкова музична освіта має бути пронизана позитивними емоціями та естетичним задоволенням дітей від імпровізаційного створення власної музики. К.Орф вважав, що найголовніше – це створення сприятливої психологічно-налаштованої атмосфери заняття: зацікавлення, захопленості дітей, їх внутрішнього комфорту, що сприяє активізації бажання дитини проявити себе в ролі активного учасника.

Комплексне музичне навчання надає дітям широкі можливості для творчого розвитку здібностей. Сучасне комплексне музичне заняття бажано готувати з впровадженням в навчальний процес комп'ютерних презентаційних відео-матеріалів, аудіо-матеріалів, тестових завдань, додаткових інтернет-ресурсів для самотійного ознайомлення з запропонованим матеріалом.

Інтегроване музичне заняття передбачає активну взаємодію учнів та вчителя, їх співпрацю, з метою різнобічного розгляду певного тематичного матеріалу (на відміну від комплексних занять, які спрямовані на колективну музично-творчу діяльність дітей, знаходження їх "власних композиційних знахідок"). Одним із прикладів інтеграції (від латинського integer – повний, цілісний) різних видів діяльності дітей із метою ефективного виховання та навчання стали уроки мислення в природі, які були розроблені й упроваджені відомим ученим-педагогом В. Сухомлинським у 60-х роках ХХ століття.

Якщо комплексне музичне заняття побудоване на міжпредметних зв'язках, що передбачає введення в структуру заняття завдань та запитань, які стосуються інших навчальних дисциплін та мають допоміжне значення для вивчення означеної теми, то інтегроване заняття поєднує у своїй структурі блоки знань із різних навчальних дисциплін.

Добираючи тематику інтегрованих занять художньо-естетичного циклу, розробляючи їх структуру та визначаючи зміст, необхідно враховувати психолого-педагогічні особливості учнів, зокрема синестезійний (цілісний) рівень сприймання ними художньої літератури, живопису, музики. Відповідно до цього визначається головна мета таких занять та співвідношення між матеріалом різних навчальних дисциплін.

Найдоцільнішими інтегрованими прийомами та методами роботи з учнями можуть бути наступні приклади:

- прийом "Зіставлення музичного та літературного тексту твору та знаходження смислових зв'язків між ними". Суть даного прийому: запропонувати школярам проаналізувати та порівняти між собою музичний та літературний текст твору, знайти смислові зв'язки, які пов'язують їх між собою та роблять цей твір цілісним та неповторним. Ознайомлення учнів з композиторськими прийомами розкриття художньо-образного змісту твору, засобами поєднання літературного та музичного компонентів на основі застосування даного прийому дозволить їм не тільки аналізувати, порівнювати між собою літературний текст та музичну мову твору, а ще й

розуміти те, що хотів донести до нас композитор, демонструючи особисте поєднання важливих компонентів вокального твору: слова та музики;

- метод *"Залучення учнів до виконання практичних завдань на знаходження подібності образів у різних видах мистецтв"*. Показ учням паралельних зв'язків між музичним образом твору та образом, наприклад, картини живопису надасть можливість школярам зрозуміти те, що між інструментальним (або вокальним) твором та твором живопису існує тісний зв'язок, який пов'язаний з передачею художньо-образного змісту твору. Порівняння образу, що виник в уяві під час прослуховування музичного твору, з наданою ілюстрацією до даного твору допоможе учням розібратися у достовірності власного "бачення" змісту твору, його характеру.

Кількість занять інтегрованого змісту (якщо це не визначено програмою) залежить, з одного боку, від умінь учителя органічно синтезувати матеріал із різних предметів, а з іншого – від рівня розвитку школярів конкретного класу. Найчастіше інтегровані заняття проводять як вступні до теми (поточні) та узагальнюючі (підсумкові). До них доцільно заздалегідь готувати дітей: активізувати мовлення, розвивати творчу уяву, збагачувати емоції тощо.

Наприклад, інтегроване вступне музичне заняття з дітьми на тему «Весняні мелодії природи» поєднає у собі не тільки музичний матеріал, але й інформацію з природознавства, образотворчого мистецтва, літератури. Доцільно буде дітям розповісти про цю пору року, діти мають виразно продекламувати вірші про весну, про природу на весні, відшукати "кольорові" та "мелодійні" слова у цих віршиках, прослухати музичні приклади (А. Вівальді. "Пори року. Весна"; С. Прокоф'єв. Варіації феї Весни з балету "Попелюшка"), вчитель має показати репродукцію картини (В. Яценко «Рання весна»), у якій учні з'ясовують "настрій", намагаються "прочитати" зміст даної репродукції тощо.

Таким чином, мистецтво слова, музика й живопис з їх потужною силою емоційного впливу на свідомість школярів мають розглядатися не тільки як

джерело художнього виховання, формування емоційно-естетичної культури, а також як універсальний засіб розвитку творчого потенціалу особистості учня.

Прикладом підсумкового інтегрованого музичного заняття може бути музична гра "Брейн-ринг" або "Самий розумний" зі школярами, мета якої – перевірка отриманих раніше базових знань з різних гуманітарних предметів (музики, образотворчого мистецтва, української та світової літератури та ін.), та їх практичного застосування під час вирішення художньо-творчих завдань.

Зміст інтегрованого заняття має бути спрямований на формування у дітей системного мислення, на збагачення їх уяви, позитивного ставлення до пізнання оточуючого світу, оскільки, саме через поліцентричну інтеграцію як взаємопроникнення різних видів мистецтв та предметів встановлюється зв'язок мистецтва з життям, здійснюється цілісне уявлення про художню картину світу.

Інтегрований урок може проводити лише один вчитель (не виключається варіант – проводять два вчителі), використовуючи матеріал з різних предметів, то бінарне заняття однозначно проводять два вчителі, з яких один (і це обов'язкова умова) – вчитель інформатики та обчислювальної техніки, другий – вчитель музичного мистецтва.

Відомо, що у навчальному процесі серйозна роль відводиться засобам навчання – підручникам, посібникам, музичному обладнанню, комп'ютерній техніці та іншому), що має велике значення у викладанні не лише якоїсь певної теми, але і предмету в цілому. Між педагогічною технікою та технічними засобами навчання (ТЗН) існує особливий закономірний зв'язок. Ефективність педагогічної техніки вчителя значною мірою визначається вмінням педагога спиратися в процесі здійснення навчально-пізнавальної діяльності учнів на ТЗН. Тобто, бінарне музичне заняття повинно проводитися за допомогою комп'ютерної техніки, що розширить, збільшить можливості вчителя у процесі педагогічної діяльності. При створенні системи "вчитель – техніка" змінюються функції педагогічної праці. Багато педагогічних функцій, які пов'язані з виконанням рутинних

операцій (нетворчих) бере на себе техніка і тим самим звільняє розум (інтелект) для творчої діяльності. *Одна із суттєвих вимог до сучасних учнів* – це вміння кваліфіковано застосовувати комп'ютерну техніку для вирішення завдань, що виникають під час навчання, тому проведення бінарних занять із застосуванням комп'ютерної техніки дозволяє ознайомити дітей з інформаційними технологіями та надати знання із спеціального предмету. Наприклад, проведення анкетування на комп'ютерах після прослуховування "зразкових" музичних творів з учнями, дозволить вчителю перевірити ступінь їх зацікавлення класичними зразками музичного мистецтва. Питання типу: "Чи можуть існувати у вашому житті герої цих музичних творів? Чи близькі вам почуття героя (героїні) цієї пісні? Чи змінив цей музичний твір ваше ставлення до деяких речей? Чи є у вас бажання й надалі знайомитись з творчою спадщиною українських композиторів? Доводилося вам у житті зустрічатися з такою проблемою, яка розкрита у цьому романсі? Хотіли б ви виконати цей твір?" допоможуть у реалізації даного завдання.

Перевірити рівень засвоєння знань на бінарному музичному занятті можна і за допомогою опитувань у вигляді тестових завдань. Вчитель музики готує залікові запитання, які за сприянням вчителя інформатики закладаються у відповідну програму-оболонку. Наприклад, проводячи підсумкову атестацію із школярами 5-8 класів, можна її здійснити у вигляді тестів, які мають передбачати перевірку сформованості у учнів емоційно-оцінного ставлення до виконання національної або світової музичної спадщини на основі виявлення знань, умінь розрізнення на слух різних жанрів українських або західних композиторів і здатності до формування власної оцінки учнів що до цих жанрів.

Отже, кожен предмет, будь це інформатика чи образотворче мистецтво, має своє "естетичне поле", і входження до нього має наповнювати душу дитини відчуттям радості та насолоди. Саме предмети інформаційного, гуманітарного, мистецького типу стають на допомогу вчителю та дають

дитині цілісне уявлення про художню картину світу. Подальші напрямки досліджень з даної тематики можуть окреслювати проблеми підготовки майбутніх учителів музичного мистецтва не тільки у напрямку використання інтегрованих типів уроків у професійній діяльності, але й торкатися питань інтерактивних методів, прийом, форм роботи з учнями початкових навчальних закладів освіти.

Література

1. Масол Л.М. Загальна мистецька освіта: теорія і практика: монографія. – К.: Промінь, 2006. – 432 с.
2. Олексюк О.М. Музична педагогіка : навч. посіб. / О.М. Олексюк. – К. : Київ.ун-т ім. Б.Грінченка, 2013. – 248 с.
3. Ростовський О. Я. Теорія і методика музичної освіти: Навч. – метод. посібник. – Тернопіль: Навчальна книга – Богдан, 2011. – 640 с.
4. Уроки художньо-естетичного циклу в школі : навчання і виховання: навч. посіб. / [Н. Миропольська [та ін.]. – Тернопіль: Навчальна книга – Богдан, 2006. – 240 с.

Анотації

Статья направлена на освещение важных вопросов современности, на раскрытие актуальности проблемы подготовки будущих учителей музыкального искусства к использованию интегрированных типов уроков в профессиональной деятельности. Определяется потребность в подготовке будущих учителей музыки в контексте художественно-эстетического воспитания современной молодежи. Раскрываются возможности использования интегрированных, комплексных, бинарных музыкальных занятий будущими учителями музыкального искусства в практической деятельности.

Ключевые слова: будущие учителя музыкального искусства, интегрированные типы уроков, профессиональная деятельность.

The article aims to highlight the important issues of our time, the disclosure of urgency the problem of training the future teachers of music to use integrated types of lessons in professional activities. Determine the need to train future teachers in the context of artistic and aesthetic education of today's youth. Disclosed possible use of integrated, complex, binary music lessons and future teachers of music in practice.

Keywords: Future Teachers of music, integrated types of lessons, professional activity.